CYNLLUN MARCIO TAG SAFON UWCH

HAF 2022

SAFON UWCH
IECHYD A GOFAL CYMDEITHASOL A GOFAL PLANT – UNED 5
1570N50-1

© WJEC CBAC Ltd.

RHAGARWEINIAD

Cafodd y cynllun marcio hwn ei ddefnyddio gan CBAC ar gyfer arholiad 2022. Cafodd ei gwblhau ar ôl trafodaeth fanwl mewn cynadleddau arholwyr gan yr holl arholwyr a oedd yn ymwneud â'r asesu. Cynhaliwyd y gynhadledd yn fuan ar ôl i'r papur gael ei sefyll fel y gellid cyfeirio at yr ystod lawn o atebion ymgeiswyr, gyda sgriptiau wedi'u llungopïo yn sail i'r drafodaeth. Nod y gynhadledd oedd sicrhau bod y cynllun marcio yn cael ei ddehongli a'i gymhwyso yn yr un ffordd gan yr holl arholwyr.

Y gobaith yw y bydd y wybodaeth hon o gymorth i ganolfannau ond cydnabyddir hefyd y gall athrawon, heb y fantais o gymryd rhan yng nghynhadledd yr arholwyr, fod â safbwyntiau gwahanol ynghylch rhai materion ynglŷn â manylion neu ddehongliad.

Ni all CBAC fod yn rhan o unrhyw drafodaeth na gohebiaeth yn ymwneud â'r cynllun marcio hwn.

© WJEC CBAC Ltd.

TAG SAFON UWCH IECHYD A GOFAL CYMDEITHASOL A GOFAL PLANT

UNED 5: SAFBWYNTIAU DAMCANIAETHOL YNGHYLCH YMDDYGIAD OEDOLION

CYNLLUN MARCIO HAF 2022

Adran A

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
1. (a)	*Darllenwch yr astudiaeth achos am Ioan ac atebwch y cwestiynau isod.* *Amlinellwch **dri** ffactor seicolegol fyddai wedi gallu cael effaith ar Ioan.* Rhowch **hyd at 2 farc** am bob ffactor seicolegol cywir (hyd at uchafswm o dri ffactor) yn yr astudiaeth achos a fyddai wedi gallu cael effaith ar Ioan. Rhowch **1 marc** am amlinelliad sylfaenol yn dangos rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o ffactorau seicolegol a fyddai wedi gallu cael effaith ar Ioan. Rhowch **2 farc** am amlinelliad da yn dangos gwybodaeth a dealltwriaeth glir o ffactorau seicolegol a fyddai wedi gallu cael effaith ar Ioan. Gall atebion gyfeirio at unrhyw dri o'r canlynol: • profiadau niweidiol yn ystod plentyndod a wnaeth ddylanwadu arno i fod am helpu eraill – gallai gael effaith negyddol ar ei iechyd meddwl h.y. iselder • ar ôl cael ei fagu mewn tlodi heb lawer o fwyd, roedd am helpu eraill mewn sefyllfa debyg • chwalodd priodas ei rieni a symudodd ei dad allan, felly roedd yn gyfrifol am ei frawd ifancach • roedd ei fam yn alcoholig ac nid oedd yn gallu ei hatal rhag gwario ei harian ar alcohol, felly daeth o hyd i ffyrdd eraill o fwydo'i hun a'i frawd • symudodd i hostel yn 16 oed a daeth yn fwy penderfynol o ennill cymwysterau ac astudio'n galed • rhoddodd ei allu i ymdopi o dan amodau anodd ffordd o feddwl gadarnhaol a hunan-barch cadarnhaol iddo ac awydd i helpu eraill mewn angen • byddai priodi a chael plant yn rhoi ymdeimlad o gyflawniad a pherthyn iddo Gall ymgeiswyr gyfeirio at effeithiau negyddol. Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.	**6** **[2,2,2]**			**6**

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(b)	*Disgrifiwch yr effeithiau cadarnhaol i Ioan o fod yn wydn (resilient).* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: Mae effeithiau cadarnhaol bod yn wydn i Ioan yn cynnwys y canlynol: • mae wedi addasu i'r gwahanol sefyllfaoedd y mae wedi'u profi • gall ddibynnu ar ei adnoddau mewnol ei hun • gall gyflawni ei botensial ei hun • mae wedi datblygu hunangysyniad/hunan-barch cadarnhaol • mae'n gallu gwrthsefyll straen • gall fownsio nôl ar ôl methu • mae'n datblygu darlun mwy cywir o'r byd. • mae'n gwybod sut i ymdopi er gwaethaf anawsterau neu rwystrau neu adnoddau prin • roedd am ddod yn weithiwr cymdeithasol a helpu'r rheini sy'n byw ar eu pen eu hunain ac mewn tlodi a galluogodd yr awydd hwn iddo oresgyn rhwystrau a gwireddu ei uchelgais Rhowch farciau am ymatebion sy'n cyfeirio at y canlynol: Mae gwydnwch yn golygu gwybod sut i ymdopi er gwaethaf anawsterau neu rwystrau neu adnoddau prin. Mae gwydnwch yn mesur faint mae unigolyn am gael rhywbeth ac i ba raddau y mae'n barod i oresgyn rhwystrau i'w gael, neu'n gallu goresgyn rhwystrau. Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.	**6**			**6**

© WJEC CBAC Ltd.

<table>
<tr><th>Band</th><th>AA1</th></tr>
<tr><td>3</td><td>5-6 marc
Disgrifiad da iawn sy'n dangos:
gwybodaeth a dealltwriaeth drylwyr o effeithiau cadarnhaol bod yn wydn i Ioan
dealltwriaeth hyderus o'r cysyniad o wydnwch</td></tr>
<tr><td>2</td><td>3-4 marc
Disgrifiad da sy'n dangos:
gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o effeithiau cadarnhaol bod yn wydn i Ioan
dealltwriaeth sicr ar y cyfan o'r cysyniad o wydnwch</td></tr>
<tr><td>1</td><td>1-2 farc
Disgrifiad sylfaenol sy'n dangos:
rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o effeithiau cadarnhaol bod yn wydn i Ioan
rhywfaint o ddealltwriaeth o'r cysyniad o wydnwch</td></tr>
<tr><td></td><td>0 marc
Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.</td></tr>
</table>

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(c)	*Gan ddefnyddio damcaniaeth cyflyru Skinner (Skinner's theory of conditioning), esboniwch pam dydy Ioan ddim wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol.* Dylai atebion gyfeirio at ddamcaniaeth cyflyru Skinner i esbonio pam dydy Ioan ddim wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol: Bydd atgyfnerthu cadarnhaol neu wobrwyo math penodol o ymddygiad yn gwneud yn siŵr y caiff yr ymddygiad ei ailadrodd neu ei fod yn fwy tebygol o ddigwydd. • Bydd cosbi math penodol o ymddygiad yn ei gwneud hi'n llai tebygol y bydd yr ymddygiad yn digwydd eto. Mae damcaniaeth Skinner yn esbonio nad yw Ioan wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol gan na wnaeth weld na derbyn unrhyw ganlyniadau neu wobrau cadarnhaol o ddibyniaeth ei fam ar alcohol am y rhesymau canlynol: • gadawodd ei dad gartref • roedd ef a'i frawd yn aml yn llwgu • roedd yn rhaid iddo chwilota am fwyd yn y biniau y tu allan i'r archfarchnad • gadawodd gartref yn 16 oed • rhoddwyd ei frawd mewn gofal maeth • Ni welodd Ioan unrhyw wobrau na chanlyniadau cadarnhaol am ddibyniaeth ar alcohol ac felly roedd yn llai tebygol o gopïo patrwm ymddygiad ei fam. Roedd Skinner yn ymddygiadwr; datblygodd y ddamcaniaeth cyflyru gweithredol, sef y syniad bod ymddygiad yn cael ei bennu gan ei ganlyniadau. Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.		**8**		**8**

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA2
4	**7-8 marc** Esboniad ardderchog sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth drylwyr o pam dydy Ioan ddim wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol • dealltwriaeth hyderus o ddamcaniaeth cyflyru Skinner
3	**5-6 marc** Esboniad da sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o pam dydy Ioan ddim wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol • dealltwriaeth sicr ar y cyfan o ddamcaniaeth cyflyru Skinner
2	**3-4 marc** Esboniad sylfaenol sy'n dangos: • rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o pam dydy Ioan ddim wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol • rhywfaint o ddealltwriaeth o ddamcaniaeth cyflyru Skinner
1	**1-2 farc** Esboniad cyfyngedig sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth brin o pam dydy Ioan ddim wedi datblygu dibyniaeth ar alcohol • dealltwriaeth brin o ddamcaniaeth cyflyru Skinner
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
2.	*Roedd gan Paula, mam Ioan, hanes teuluol o ddibyniaeth ar alcohol.*				
(a)	*Dadansoddwch sut mae dulliau cadarnhaol a rhagweithiol (proactive) yn gallu cefnogi oedolyn sydd â dibyniaeth ar alcohol.* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: Mae dulliau cadarnhaol a rhagweithiol yn seiliedig ar egwyddorion gofal person-ganolog a gallant gefnogi oedolyn sydd â dibyniaeth ar alcohol drwy wneud y canlynol: • dod i adnabod yr unigolyn a datblygu perthynas dda sy'n seiliedig ar ymddiriedaeth ac empathi sy'n gwneud i'r unigolyn deimlo nad yw'n cael ei farnu • parchu a gwerthfawrogi ei hanes a'i gefndir unigol • cymryd amser i ddod i wybod am ei: • ddymuniadau personol • sgiliau a galluoedd • ei hoff arddull gyfathrebu a strwythur cefnogaeth • deall effaith ei amgylchedd arno • ystyried y rhesymau sylfaenol dros ei ddibyniaeth ar alcohol mewn ffordd gyfrinachol • nodi ffyrdd priodol o roi gofal a chymorth cyson mewn ffordd wedi'i dewis gan yr unigolyn a gan bobl sy'n deall ei amgylchiadau unigol • helpu'r unigolyn i wneud rhywbeth cadarnhaol am ei ddibyniaeth • helpu'r unigolyn i gyflawni ei nodau bywyd heb alcohol • datblygu a monitro cynlluniau sy'n amlinellu anghenion unigolyn, y canlyniadau llesiant a ddymunir a'r ffyrdd y caiff ei gefnogi i'w cyflawni. Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.			**8**	**8**

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA3
4	**7-8 marc** Dadansoddiad ardderchog sy'n dangos: • dehongliad craff a gwybodus o sut mae dulliau cadarnhaol a rhagweithiol yn gallu cefnogi oedolyn sydd â dibyniaeth ar alcohol • ymgysylltiad hyderus a manwl â sail dulliau cadarnhaol a rhagweithiol o gefnogi
3	**5-6 marc** Dadansoddiad da sy'n dangos: • dehongliad rhesymegol o sut mae dulliau cadarnhaol a rhagweithiol yn gallu cefnogi oedolyn sydd â dibyniaeth ar alcohol • ymgysylltiad trylwyr â sail dulliau cadarnhaol a rhagweithiol o gefnogi
2	**3-4 marc** Dadansoddiad sylfaenol sy'n dangos: • dehongliad dilys ar y cyfan o sut mae dulliau cadarnhaol a/neu ragweithiol yn gallu cefnogi oedolyn • ymgysylltiad syml â sail dulliau cadarnhaol a rhagweithiol o gefnogi
1	**1-2 farc** Dadansoddiad cyfyngedig sy'n dangos: • dehongliad prin o sut mae dulliau cadarnhaol neu ragweithiol yn gallu cefnogi oedolyn • ymgysylltiad prin â sail dulliau cadarnhaol a rhagweithiol o gefnogi
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(b)	*Disgrifiwch ddamcaniaeth fiolegol Eysenck a thrafodwch sut byddai'r ddamcaniaeth hon yn gallu egluro dibyniaeth Paula ar alcohol.* Gall atebion gyfeirio at: Cynigiodd Eysenck ddamcaniaeth personoliaeth yn seiliedig ar ffactorau biolegol, gan ddadlau'r canlynol: • bod unigolion yn etifeddu math o system nerfol sy'n effeithio ar eu gallu i ddysgu ac addasu i'r amgylchedd • natur a magwraeth h.y. bod y nodweddion geneteg sydd gan unigolyn adeg ei eni a'r amgylchedd y caiff ei fagu o'i fewn yn dylanwadu ar ddatblygiad personoliaeth ac ymddygiad unigolyn • mai etifeddiaeth genetig wedi'i chyfuno â chyflyru a chymdeithasoli yn ystod plentyndod sy'n creu ein personoliaeth a'n hymddygiad Gall trafodaeth ar sut byddai'r ddamcaniaeth yn gallu egluro dibyniaeth Paula ar alcohol gyfeirio at: • byddai Paula wedi etifeddu personoliaeth gaethiwus gan ei mam a'i mam-gu • cafodd yr amgylchedd lle cafodd ei magu hefyd ddylanwad ar ei hymddygiad, byddai wedi gweld ei mam yn yfed gormod o alcohol ac wedi ystyried bod hyn yn dderbyniol • gallai Paula fod wedi copïo ymddygiad ei mam a byddai wedi dod yn rhan o'i phatrwm ymddygiad arferol • gallai'r amgylchedd anodd y daeth Paula yn rhan ohono pan oedd yn hŷn fod wedi cefnogi'r rhagdueddiad genetig hwn i ddod yn ddibynnol ar alcohol: • ei phriodas yn chwalu • magu dau blentyn ar ei phen ei hun • roedd ceisio ymdopi ar fudd-daliadau yn achosi straen Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.	**6**		**6**	**12**

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA1	AA3
3	**5-6 marc** Disgrifiad da iawn sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o ddamcaniaeth fiolegol Eysenck • dealltwriaeth sicr ar y cyfan o nodweddion allweddol perthnasol.	**5-6 marc** Trafodaeth dda iawn sy'n dangos: • dehongliad rhesymegol o'r berthynas rhwng damcaniaeth fiolegol Eysenck a dibyniaeth Paula ar alcohol • ymgysylltiad trylwyr â damcaniaeth fiolegol Eysenck.
2	**3-4 marc** Disgrifiad da sy'n dangos: • rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o ddamcaniaeth fiolegol Eysenck • rhywfaint o ddealltwriaeth o nodweddion allweddol.	**3-4 marc** Trafodaeth dda sy'n dangos: • dehongliad dilys ar y cyfan o'r berthynas rhwng damcaniaeth fiolegol Eysenck a dibyniaeth Paula ar alcohol • ymgysylltiad syml â damcaniaeth fiolegol Eysenck.
1	**1-2 farc** Disgrifiad sylfaenol sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth brin o ddamcaniaeth fiolegol Eysenck • dealltwriaeth brin o nodweddion allweddol.	**1-2 farc** Trafodaeth sylfaenol sy'n dangos: • dehongliad prin o'r berthynas rhwng damcaniaeth fiolegol Eysenck a dibyniaeth Paula ar alcohol • ymgysylltiad prin â damcaniaeth fiolegol Eysenck.
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.	**0 marc** Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Adran B

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
3.	*Mae Nia yn 23 oed ac mae'n byw ag anabledd dysgu. Mae ganddi swydd ran-amser, mae'n gwirfoddoli mewn siop elusen, ac mae'n byw yn ei fflat ei hun. Mae hi'n cael awr o gefnogaeth yn y bore, ac eto gyda'r nos. Nod y gefnogaeth weithredol yma yw helpu Nia i ddatblygu'r sgiliau bywyd sydd eu hangen arni i fyw bywyd cwbl annibynnol. Yn ddiweddar, mae staff cefnogi wedi sylwi bod Nia yn cael trafferth ymdopi, a'i bod hi wedi dechrau casglu (hoarding) sbwriel a sbarion bwyd (food leftovers). Mae cyfarfod wedi'i drefnu â Nia i drafod y ffordd orau o wella'r sefyllfa.*				
(a)	*Disgrifiwch beth yw ystyr Cefnogaeth Weithredol.* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: Mae cefnogaeth weithredol yn ddull person-ganolog o roi cefnogaeth uniongyrchol. Y nod yw sicrhau bod cefnogaeth barhaus ar gael i unigolion er mwyn iddynt allu cymryd rhan mewn amrywiaeth o weithgareddau bywyd a chyfleoedd o'u dewis. • Bod yn rhan o gymuned • Meithrin perthnasoedd cadarnhaol sy'n para • Y cyfle i ddatblygu a phrofi sgiliau newydd • Cael dewis a rheolaeth dros eu bywyd • Cael eu parchu a'u gwerthfawrogi • Cael eu trin fel unigolyn • Mae'n helpu unigolyn i gyflawni ei ganlyniadau llesiant personol Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.	**4**			**4**

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA1
2	**3-4 marc** Disgrifiad da sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth o beth yw ystyr Cefnogaeth Weithredol • dealltwriaeth glir o ystyr Cefnogaeth Weithredol
1	**1-2 farc** Disgrifiad sylfaenol sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth brin o beth yw ystyr Cefnogaeth Weithredol • ymateb cyfyngedig â dealltwriaeth brin o Gefnogaeth Weithredol
	0 marc • Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(b)	*Esboniwch ffactorau fyddai wedi gallu cael effaith ar ymddygiad Nia yn ddiweddar.* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: • Mae gan Nia anabledd dysgu a all olygu ei bod yn ei chael hi'n anodd cyfathrebu ac na all ddweud wrth ei gweithwyr cefnogi beth y mae hi angen iddynt ei wneud i'w helpu • Nid yw sgiliau bywyd Nia wedi'u datblygu ddigon iddi reoli ei bywyd yn effeithiol • Mae'n bosibl y bydd Nia yn teimlo dan straen wrth geisio rheoli ei swydd a'i gwaith gwirfoddoli • Gall unigolion ag anableddau dysgu deimlo dan straen os bydd eu trefn yn cael ei newid mewn unrhyw ffordd • Gall Nia fod yn ei chael hi'n anodd byw ar ei phen ei hun a gall fod angen mwy o gefnogaeth arni i reoli ei hymrwymiadau. • Gall Nia fod yn ei chael hi'n anodd deall beth sy'n dderbyniol o ran ymddygiad Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.		**6**		**6**

Band	AA2
3	**5-6 marc** Esboniad da iawn sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o ffactorau sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad • dealltwriaeth hyderus o'r ffactorau sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad Nia
2	**3-4 marc** Esboniad da sy'n dangos: • rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o ffactorau sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad • rhywfaint o ddealltwriaeth o'r ffactorau sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad Nia
1	**1-2 farc** Esboniad sylfaenol sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth brin o ffactorau sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad • ymateb cyfyngedig sy'n nodi o leiaf un ffactor sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad Nia
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(c)	*Archwiliwch sut gallai Cynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol alluogi (enable) unigolion i ddatblygu ymddygiad cadarnhaol.* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: • mae Cynllun Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol yn gynllun gofal a chymorth unigol sy'n hysbysu gweithwyr gofal a chymorth sut i helpu unigolyn i ddatblygu patrymau ymddygiad cadarnhaol • cael eu llywio gan asesiadau • cynnwys strategaethau rhagweithiol wedi'u cynllunio i wella ansawdd bywyd yr unigolyn • dileu amodau sy'n hybu ymddygiad heriol • anelu at wella ansawdd bywyd yr unigolyn • lleihau'r angen i ddangos ymddygiad heriol • helpu i leihau'r defnydd o arferion cyfyngol a chael gwared arnynt • cynnwys strategaethau rhagweithiol y bwriedir iddynt sicrhau bod gan yr unigolyn yr hyn y mae ei angen arno ac y mae am ei gael o ddydd i ddydd ac sy'n cynnwys ffyrdd o helpu'r unigolyn i ddatblygu sgiliau cyfathrebu a sgiliau bywyd priodol • caiff strategaethau adweithiol eu cynnwys hefyd fel y bo angen ac maent wedi'u cynllunio i gadw'r unigolyn a'r bobl o'i gwmpas yn ddiogel rhag niwed. Mae hyn yn darparu ffordd o ymateb yn gyflym mewn sefyllfa lle mae'r person yn ofidus neu'n bryderus ac yn fwy tebygol o ddangos ymddygiad heriol Mae Cynllun Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol da yn cynnwys mwy o strategaethau rhagweithiol na strategaethau adweithiol. Mae hyn yn sicrhau bod y ffocws yn parhau ar sut i gefnogi'r unigolyn i gael bywyd da, gan ei alluogi i ddysgu'n well, ffyrdd mwy effeithiol o gael yr hyn sydd ei angen arno heb orfod ymddwyn mewn ffordd heriol.			**8**	**8**

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
	Os defnyddir Cynllun Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol yn gyson, bydd yn hynod lwyddiannus wrth wneud y canlynol: • helpu'r unigolyn i ddod o hyd i ffyrdd eraill o gyfleu ei anghenion a'i ddewisiadau sy'n osgoi'r angen i ymddwyn mewn ffordd heriol • helpu gofalwyr i nodi pan fydd unigolyn o bosibl yn dangos ymddygiad heriol, gan roi cyfle iddynt ymyrryd cyn i'r ymddygiad waethygu • osgoi achos llawn o ymddygiad heriol • darparu dull cyson, clir ac effeithiol sy'n golygu bod gofalwyr a gweithwyr cefnogi yn defnyddio'r un technegau wrth gefnogi unigolion yn hytrach na sefyllfa lle bydd pawb 'yn gwneud beth bynnag y mynnont' yn seiliedig ar eu barn bersonol am yr hyn sydd orau Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.				

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA3
4	**7-8 marc** Archwiliad ardderchog sy'n dangos: • barn graff a gwybodus am sut gallai Cynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol alluogi unigolion i ddatblygu ymddygiad cadarnhaol • ymgysylltiad hyderus a manwl â'r cysyniad o Gynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol
3	**5-6 marc** Archwiliad da sy'n dangos: • barn resymegol am sut gallai Cynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol alluogi unigolion i ddatblygu ymddygiad cadarnhaol • ymgysylltiad trylwyr â'r cysyniad o Gynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol
2	**3-4 marc** Archwiliad sylfaenol sy'n dangos: • barn ddilys ar y cyfan am sut gallai Cynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol alluogi unigolion i ddatblygu ymddygiad cadarnhaol • ymgysylltiad syml â'r cysyniad o Gynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol
1	**1-2 farc** Archwiliad cyfyngedig sy'n dangos: • barn brin am sut gallai Cynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol alluogi unigolion i ddatblygu ymddygiad cadarnhaol • ymgysylltiad prin â'r cysyniad o Gynlluniau Cefnogi Ymddygiad Cadarnhaol er mwyn galluogi unigolion i ddatblygu ymddygiad cadarnhaol
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
4.	*Mae Josef yn 84 oed. Mae'n colli ei gof (has memory loss), ac mae'n mynychu grŵp hel atgofion (math o therapi siarad). Mae'n hapus ac yn gadarnhaol am ei fywyd. Mae Josef yn aml yn sôn am sut roedd pawb, yn y gorffennol, yn cefnogi ei gilydd yn ystod y cyfnodau anodd. Er mwyn sicrhau eu bod nhw'n gallu gofalu am anghenion Josef a'i chwaer, roedd rhieni Josef yn mynd heb (went without). Yn ôl Josef, mae e bob amser wedi bod â digon o arian i ymdopi. Bu farw gwraig Josef ddwy flynedd yn ôl, ond mae'n teimlo'n lwcus ei fod wedi cael priodas hyfryd a theulu cariadus. Mae'n cael trafferth deall pam mae pobl yn cwyno am bethau; mae'n dweud mai 'chi sy'n gyfrifol am eich bywyd (life is what you make it)'.*				
(a)	*Amlinellwch* ***ddau*** *ffactor cymdeithasegol fyddai wedi gallu dylanwadu ar agwedd Josef tuag at fywyd.* Rhowch **hyd at 2 farc** am bob ffactor cymdeithasegol cywir (hyd at uchafswm o ddau) yn yr astudiaeth achos a fyddai wedi gallu dylanwadu ar agwedd Josef tuag at fywyd. Rhowch **1 marc** am amlinelliad sylfaenol yn dangos rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o ffactorau a fyddai wedi gallu dylanwadu ar agwedd Josef tuag at fywyd. Rhowch **2 farc** am amlinelliad da yn dangos gwybodaeth a dealltwriaeth glir o ffactorau a fyddai wedi gallu dylanwadu ar agwedd Josef tuag at fywyd. Gall atebion gyfeirio at unrhyw **ddau** o'r canlynol: • Mae gan Josef atgofion hapus o'i fywyd teuluol pan oedd yn tyfu i fyny • Cafodd Josef ei fagu mewn amgylchedd cadarnhaol ac nid oedd byth yn mynd heb • Cafodd Josef ei fagu mewn amgylchedd lle roedd pawb yn cefnogi ei gilydd • Roedd gan Josef briodas hapus a theulu cariadus • Roedd rhieni Josef yn fodelau rôl cadarnhaol iddo • Roedd gan Josef bob amser ddigon o arian i ymdopi. Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.	**4** **[2,2]**			**4**

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(b)	*Esboniwch, gan ddefnyddio damcaniaeth wybyddol, pam mae Josef yn meddwl yn gadarnhaol am ei fywyd* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: Mae damcaniaeth wybyddol yn galluogi Josef i feddwl yn gadarnhaol am ei fywyd am y rhesymau canlynol: • nid beth sy'n digwydd i unigolyn sy'n ei wneud yn hapus neu'n drist ond y ffordd y mae'r unigolyn yn meddwl am ddigwyddiadau bywyd sy'n arwain at deimladau cadarnhaol neu negyddol e.e. mae wedi prosesu ei feddyliau mewn ffordd gadarnhaol, (metawybyddiaeth), ac mae'n eu cysylltu â hapusrwydd. • nid yw'n ystyried unrhyw rai o'r dylanwadau yn ei fywyd fel rhai negyddol • gall fod wedi gwrthod unrhyw feddyliau negyddol am ei fywyd gan nad ydynt yn gwneud iddo deimlo'n hapus • nid yw'n gallu deall pam mae unigolion sy'n eu cael eu hunain mewn amgylchiadau tebyg yn cael meddyliau a theimladau negyddol ac yn methu ag ymdopi • pan fydd unigolyn yn meddwl, mae'r ymennydd yn dehongli gwybodaeth. • gall unigolion o wahanol gefndiroedd ystyried yr un wybodaeth mewn ffordd wahanol a chredu mai eu dehongliad nhw sy'n cynnig cynrychioliad cywir o realiti. • mae'r cof dynol yn dewis a dethol yr hyn a gaiff ei gofio gan yr unigolyn ac mae'n aml yn gwyro'r hyn a brofwyd. Mae'r cof yn creu fersiwn o'r hyn a brofwyd. Bydd yr hyn a gaiff ei gofio yn dibynnu ar y ffordd y mae unigolyn wedi dysgu meddwl. Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall		**6**		**6**

Band	AA2
3	**5-6 marc** Esboniad da iawn sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth drylwyr o pam mae Josef yn meddwl yn gadarnhaol am ei fywyd. • dealltwriaeth hyderus o ddamcaniaeth wybyddol.
2	**3-4 marc** Esboniad da sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o pam mae Josef yn meddwl yn gadarnhaol am ei fywyd. • dealltwriaeth sicr ar y cyfan o ddamcaniaeth wybyddol.
1	**1-2 farc** Esboniad sylfaenol sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth brin o pam mae Josef yn meddwl yn gadarnhaol am ei fywyd. • dealltwriaeth brin o ddamcaniaeth wybyddol.
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(c)	*Disgrifiwch sut mae therapi siarad yn gallu cefnogi oedolion sy'n colli eu cof.* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: Gall therapi siarad roi cefnogaeth i wneud y canlynol: • cynnwys teulu a ffrindiau mewn gweithgareddau (gall fod wyneb yn wyneb, ar-lein neu dros y ffôn) • galluogi i ryw fath o lyfr hanes bywyd gael ei greu • helpu unigolyn i ddiffinio ei hunaniaeth ei hun • ailgadarnhau ystyr bywyd i unigolyn drwy ei gysylltiad â'r gorffennol ac ailddatgan y teimlad o bwysigrwydd • gwella gallu unigolyn i gyfathrebu drwy rannu profiadau bywyd, atgofion a straeon o'r gorffennol – gan ddefnyddio gwrthrychau, cerddoriaeth a ffotograffau • darparu rhyddhad rhag diflastod neu dynnu sylw oddi ar broblemau cyffredin • gwella hunan-werth ac ymdeimlad o berthyn yn y byd • rhyngweithio ag eraill sy'n colli eu cof drwy weithgareddau grŵp • ysgogi gweithgarwch meddyliol a gwella llesiant oherwydd gall oedolyn sy'n colli ei gof gofio mwy o bethau o flynyddoedd yn ôl yn hytrach nag atgofion diweddar Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall.	**6**			**6**

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA1
3	**5-6 marc** Disgrifiad da iawn sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth drylwyr o sut mae therapi siarad yn gallu cefnogi oedolion sy’n colli eu cof • dealltwriaeth hyderus o'r dull therapi siarad
2	**3-4 marc** Disgrifiad da sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o sut mae therapi siarad yn gallu cefnogi oedolion sy’n colli eu cof • dealltwriaeth sicr ar y cyfan o'r dull therapi siarad
1	**1-2 farc** Disgrifiad sylfaenol sy'n dangos: • rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o sut mae therapi siarad yn gallu cefnogi oedolion sy’n colli eu cof • rhywfaint o ddealltwriaeth o'r dull therapi siarad
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
(ch)	*Trafodwch sut byddai cyfnod datblygiad Josef yn gallu dylanwadu ar ei ymddygiad.* Gall atebion gyfeirio at y canlynol: Mae Josef yn ystod camau diweddar oedolaeth ac mae'n bosibl y bydd yn profi newidiadau ym mhob agwedd ar ei ddatblygiad sy'n gallu effeithio ar ei ymddygiad. Datblygiad corfforol: • gall dirywiad yn ei olwg a'i glyw effeithio ar ei allu i gyfathrebu, gan olygu y bydd yn mynegi rhwystredigaeth wrth beidio â gallu cyfleu ei anghenion a'i ddymuniadau • dirywiad o ran ei lesiant corfforol. Gall brofi cyflyrau iechyd cronig e.e. osteoarthritis, a all effeithio ar ei symudedd a chyfyngu ar ei allu i gymryd rhan mewn gweithgareddau a chymdeithasu gan arwain at ymddieithrio o fywyd pob dydd Datblygiad deallusol • mae'r cof yn dod yn llai effeithlon a gall ddirywio i lefel lle na all gymryd rhan mewn gweithgareddau pob dydd na gofalu amdano'i hun heb gefnogaeth. Gall Josef golli hunanhyder a gall fod cywilydd arno oherwydd ei anawsterau. • gall colli'r cof hefyd arwain at ymddygiad gwrthdrawiadol (*confrontational*). Gall Josef gyhuddo eraill o fod wedi symud neu ddwyn eitemau y mae ef ei hun wedi'u rhoi yn rhywle gwahanol Datblygiad cymdeithasol ac emosiynol • gwyrdroi rolau – mae ei blant bellach yn gofalu amdano ef. Gall hyn effeithio ar ei hunan-barch ac achosi i Josef deimlo'n isel ac yn bryderus am ei ddyfodol ac yn ddig tuag at ei sefyllfa • Mae Josef wedi cael profiad o bartner yn marw a gall hefyd golli teulu a ffrindiau, gan arwain at unigedd ac ynysigrwydd ac at encilio o weithgareddau pob dydd Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall			**8**	**8**

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA3
4	**7-8 marc** Trafodaeth ardderchog: • barn graff a gwybodus am sut byddai cyfnod datblygiad Josef yn gallu dylanwadu ar ei ymddygiad • ymgysylltiad hyderus a manwl â phob maes datblygu allweddol sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad
3	**5-6 marc** Trafodaeth dda sy'n dangos: • barn resymegol am sut byddai cyfnod datblygiad Josef yn gallu dylanwadu ar ei ymddygiad • ymgysylltiad trylwyr â phob maes datblygu allweddol sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad
2	**3-4 marc** Trafodaeth sylfaenol sy'n dangos: • barn ddilys ar y cyfan am sut byddai cyfnod datblygiad Josef yn gallu dylanwadu ar ei ymddygiad • ymgysylltiad syml â rhai meysydd datblygu allweddol sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad
1	**1-2 farc** Trafodaeth gyfyngedig sy'n dangos: • barn brin am sut byddai cyfnod datblygiad Josef yn gallu dylanwadu ar ei ymddygiad • ymgysylltiad prin â phob maes datblygu allweddol sy'n gallu cael effaith ar ymddygiad
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau
5.	*Mae model Skilled Helper Egan yn ddull sy'n cael ei ddefnyddio'n aml gan gwnselwyr er mwyn helpu pobl i ddelio â materion sydd o bosibl yn effeithio ar eu hymddygiad.* *Disgrifiwch y 3 cam ym model Skilled Helper Egan ac aseswch sut mae'r model hwn yn cefnogi egwyddorion gofal person-ganolog.* Gall atebion gyfeirio at: Mae model Skilled Helper Egan yn anelu at helpu unigolyn i gyflawni newid parhaus ac i'w rymuso i ymdopi â'i broblemau ei hun yn fwy effeithiol ac i ddatblygu cyfleoedd nad yw wedi manteisio arnynt yn well. Mae'r model yn cynnwys tri cham: • Cam 1 – Archwilio – Beth sy'n digwydd? Mae'r cwnselydd yn anelu at ddarganfod beth sy'n digwydd i unigolyn yn ei eiriau ei hun ac wedyn ei adlewyrchu nôl ato heb farnu • Cam 2 – Herio – Beth ydw i am ei gael yn lle hynny? Mae'r cwnselydd yn herio safbwyntiau presennol yr unigolyn – fesul mater unigol. Gan annog yr unigolyn i feddwl a oes ffordd arall o ystyried y mater. • Cam 3 – Cynllunio camau gweithredu – Sut gallwn i gyflawni fy nodau? Mae'r cwnselydd yn anelu at droi bwriadau da yn ganlyniadau gwirioneddol, drwy alluogi'r unigolyn i osod targedau realistig, ymarferol a chyflawnadwy. Dylid trefnu cyfarfodydd dilynol er mwyn gweld a gyflawnwyd y targedau. Os na chafodd y targedau eu cyflawni, ni chaiff yr unigolyn ei farnu a bydd y cwnselydd yn helpu'r unigolyn i ddeall y rhesymau a symud ymlaen **Y Pethau Cadarnhaol** Mae model Skilled Helper Egan yn cefnogi egwyddorion gofal person-ganolog yn llawn a chânt eu cynnwys ym mhob cam.	**8**		**10**	**18**

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn	Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm marciau

	Mae'r cam archwilio yn cynnwys y canlynol:
	• dod i adnabod yr unigolyn a dangos parch drwy wneud y canlynol:
	  ○ bod yn sylwgar
	  ○ gwrando'n weithredol
	  ○ derbyn a dangos empathi
	  ○ aralleirio a chrynhoi'r hyn a ddywedwyd
	  ○ canfod pa fater sydd bwysicaf
	  ○ adlewyrchu teimladau – helpu i ddatguddio meysydd cudd neu fylchau o ran canfyddiadau ac asesu'r sefyllfa
	  ○ holi heb fod yn wrthdrawiadol
	• deall ei hoff bethau, ei gas bethau, ei sgiliau, ei alluoedd, a'i ddewis arddull gyfathrebu
	
	Mae'r cam herio yn cynnwys y canlynol:
	• deall effaith yr amgylchedd ar yr unigolyn
	• nodi sut y gellir helpu'r unigolyn i symud ymlaen
	
	Mae'r cam cynllunio camau gweithredu yn cynnwys y canlynol:
	• datblygu cynlluniau yn ôl anghenion yr unigolyn a'i ganlyniadau dymunol monitro cynnydd unigol
	
	Rhowch farciau am unrhyw ymateb dilys arall sy'n cyfeirio o bosibl at agweddau negyddol ar y model.				

© WJEC CBAC Ltd.

Band	AA1	AA3
4	**7-8 marc** Disgrifiad ardderchog sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth drylwyr o fodel *Skilled Helper* Egan • dealltwriaeth hyderus o nodweddion allweddol perthnasol pob cam	**9-10 marc** Asesiad ardderchog sy'n dangos: • dehongliad craff a gwybodus o sut mae model *Skilled Helper* Egan yn cefnogi egwyddorion gofal person-ganolog • ymgysylltiad hyderus a manwl â model *Skilled Helper* Egan Caiff ymateb yr ymgeisydd ei fynegi'n glir ac mae'n dangos defnydd cywir o amrywiaeth eang o derminoleg. Mae’r gwaith ysgrifennu wedi’i strwythuro’n dda iawn ac yn drefnus iawn, gan ddefnyddio gramadeg, atalnodi a sillafu cywir.
3	**5-6 marc** Disgrifiad da sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth sicr ar y cyfan o fodel *Skilled Helper* Egan • dealltwriaeth sicr ar y cyfan o nodweddion allweddol perthnasol pob cam	**6-8 marc** Asesiad da iawn sy'n dangos: • dehongliad rhesymegol o sut mae model *Skilled Helper* Egan yn cefnogi egwyddorion gofal person-ganolog • ymgysylltiad trylwyr â model *Skilled Helper* Egan Caiff ymateb yr ymgeisydd ei fynegi'n glir ac mae'n dangos defnydd cywir o derminoleg. Mae'r ysgrifennu wedi'i strwythuro'n dda, gan ddefnyddio gramadeg, atalnodi a sillafu cywir ar y cyfan.
2	**3-4 marc** Disgrifiad sylfaenol sy'n dangos: • rhywfaint o wybodaeth a dealltwriaeth o fodel *Skilled Helper* Egan • rhywfaint o ddealltwriaeth o nodweddion allweddol pob cam	**3-5 marc** Asesiad da sy'n dangos: • barn ddilys ar y cyfan am sut mae model *Skilled Helper* Egan yn cefnogi egwyddorion gofal person-ganolog • ymgysylltiad syml â model *Skilled Helper* Egan Caiff ymateb yr ymgeisydd ei fynegi'n ddigonol ac mae'n dangos defnydd priodol o derminoleg. Ar y cyfan mae'r gwaith ysgrifennu wedi'i strwythuro'n dda gyda gramadeg, atalnodi a sillafu eithaf cywir.
1	**1-2 farc** Disgrifiad cyfyngedig sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth brin o fodel *Skilled Helper* Egan • dealltwriaeth brin o nodweddion allweddol pob cam	**1-2 farc** Asesiad cyfyngedig sy'n dangos: • barn brin am sut mae model *Skilled Helper* Egan yn cefnogi egwyddorion gofal person-ganolog • ymgysylltiad prin â model *Skilled Helper* Egan Mae ymateb yr ymgeisydd yn dangos defnydd sylfaenol o derminoleg. Mae peth tystiolaeth o strwythur i'r gwaith ysgrifennu ond mae gwallau i'w gweld o ran gramadeg, atalnodi a sillafu.
	0 marc Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.	**0 marc** Nid yw'r ymateb yn haeddu marciau neu nid oedd ymgais i ymateb.

© WJEC CBAC Ltd.

Cwestiwn		Cynnwys y fanyleb (prif ffocws)				Dyraniad marciau			
		Adran			Rhan	Cyfanswm marciau	Marciau AA1	Marciau AA2	Marciau AA3
		2.5.1	2.5.2	2.5.3					
1	(a)	6			(a)	**6**	6	0	0
	(b)	6			(b)	**6**	6	0	0
	(c)		8		(a)	**8**	0	8	0
2	(a)			8	(a)	**8**	0	0	8
	(b)		12		(a)	**12**	6	0	6
Adran A		12	20	8		**40**	**18**	**8**	**14**
3	(a)			4	(a)	**4**	4	0	0
	(b)	6			(a)	**6**	0	6	0
	(c)			8	(a)	**8**	0	0	8
4	(a)	4			(a)	**4**	4	0	0
	(b)		6		(a)	**6**	0	6	0
	(c)		6		(b)	**6**	6	0	0
	(ch)	8			(a)	**8**	0	0	8
5			8	10	(a)	**18**	8	0	10
Adran B		18	20	22		**60**	**22**	**12**	**26**

Cyfanswm y marciau	**30**	**40**	**30**		**100**	**40**	**20**	**40**

© WJEC CBAC Ltd.